

Türkiye-ABD İlişkilerinde Basının Yeri: Missouri Zırhlısı'nın Türkiye Ziyareti

Press in the Turkey-USA Relations: The Battleship Missouri Visits to Turkey

Melek Tuğba KOCAMAN¹, Abdulkadir GÖLCÜ²

Öz

Dünyanın iki ana bloğa bölündüğü Soğuk Savaş döneminde, yönünü muasır medeniyetler seviyesine yükselme düsturunun da etkisiyle Batıya dönen Türk siyasetçileri ve diplomatları tercihlerini Amerika Birleşik Devletleri ile yakınlaşmaktan yana kullanmışlardır. Bu yakınlaşmanın görünür yanını ise kuşkusuz Amerikan ordusunun güzide savaş gemisi Missouri Zırhlısı'nın Türkiye ziyareti oluşturmaktadır. Bu ziyaret Türkiye'nin dış politikasındaki paradigma değişiminin başat noktası olan Truman ve Marshall yardımları ve Askeri Kolaylıklar Anlaşmaları gibi süreçlerin de fitilini ateşlemiştir. Böylesine önemli bir ziyarete kayıtsız kalması mümkün olmayan yazılı basın ise, bu ziyareti haberleştirirken Türk kamuoyunu pozitif bir algı ekseninde şekillendirmek için elinden gelen çabayı göstermekten çekinmemiştir. Missouri Zırhlısı'nın Türkiye'ye gelişinin Türk basınındaki izdüşümünü araştıran bu çalışmada dönemin basınından Akşam, Cumhuriyet, İktidar, Tanin, Ulus ve Vakit gazeteleri örneklem olarak seçilmiştir. İncelenen gazetelerin tarihleri Missouri'nin Türkiye'de karşılandığı 5 Nisan 1946 ile Türkiye'den gidişinin ertesi günü olan 10 Nisan tarihleri arasındadır. Gazetelerin incelenmesinde nitel araştırma yaklaşımlarından birisi olan betimsel analiz kullanılmıştır. Basının bu ziyaret özelinde hükümetin Amerika ile yakınlaşmasında bir meşrulaştırma aracı olarak çalıştığı ve yayınlarını Amerika-Türkiye dostluğu vurgusuyla yaptığı görülmektedir. Ziyareti haberleştiren gazetelerin birçok sayfası propagandist görseller ve fotoğrafla süslenmiş, basın Missouri'nin ziyaretini bir şenlik, bir bayram havasında kamuoyuna aktarmayı tercih etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Missouri Zırhlısı, Türk Basını, Meşrulaştırma, Amerika, Betimleyici Analiz.

Abstract

During the cold war period when the world was divided into two main blocs, Turkish politicians and diplomats who turned to the west due to the motto of rising to the level of contemporary civilizations, used their preferences to get closer to the United States. Battleship Missouri eminent warship of the US Army's visit to Turkey is the visible side of this rapprochement. This visit is the dominant point of the paradigm shift in Turkish foreign policy and it has also fired the fuse of some processes such as Truman and Marshall Aids and Military Convenience Agreement. The print media, which cannot be indifferent to such an important visit, did not hesitate to make every effort to shape the Turkish public opinion in a positive perception axis while reporting this visit. For the study aimed to show the reflections of Missouri battleship's visit to Turkey in Turkish press, the newspapers Akşam, Cumhuriyet, İktidar, Tanin, Ulus and Vakit were selected as samples from the press of the period. Analysed Newspapers were taken from the period from 5 to 10 April 1946 for the realization visit of Missouri to Turkey. Descriptive analysis, one of the qualitative research approaches, was used in the analysis of newspapers. During this visit, most of the Turkish press adopted a publishing policy that legitimized the government's rapprochement with America. Therefore, newspapers have preferred to increase the US-Turkey friendship in the forefront of broadcasting. Many pages of the newspapers covering the visit were decorated with propagandist images and photographs, and the press preferred to convey the visit of Missouri to the public in a festive atmosphere.

Keywords: Battleship Missouri, Turkish Press, Legitimation, America, Descriptive Analysis.

Araştırma Makalesi (Research Article)

Gönderim Tarihi (Received): 01.03.2021

Kabul Tarihi (Accepted): 11.03.2021

Atıf (cite as): Kocaman, M. T. ve Gölcü, A. (2021). "Türkiye-ABD İlişkilerinde Basının Yeri: Missouri Zırhlısı'nın Türkiye Ziyareti". Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (AKİL) Haziran (35), s. 196-216, DOI: 10.31123/akil.888622

1 Öğr.Gör., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, melek.kocaman@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2030-6950.

2 Doç.Dr., Selçuk Üniversitesi, kadirgolcu@selcuk.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7320-6745.

Giriş

İkinci Dünya Savaşı sona erdiğinde Amerika elindeki atom bombası tekeliyle Batı'nın yeni lideri olarak ortaya çıkmış, dünya geneline Amerikan kaynaklı özgürlük, demokrasi ve liberalizm ihracatını başlatmıştır. Her iki dünya savaşına da girmiş ama savaşı kendi ülke topraklarına sıçratmamış Amerika, Monro Doktrini'ni bir kenara bırakarak ekonomik, askeri ve siyasi gücüyle İngiltere'den boşalan dünya liderliği rolünü üstlenmeyi tercih etmiştir. Aynı yıllarda Türkiye'de ise CHP lideri İsmet İnönü San Francisco'da Birleşmiş Milletler Anayasasına imza atarak çok partili sisteme geçişin sinyallerini vermiş, kısa zaman sonra ise kısmi çok partili hayatın ilk kurumsal figürü olacak olan Demokrat Parti kurulmuştur. Bu yıllarda Türkiye 1950-60 yılları arasında ülkenin yönetimine damga vuracak DP'nin doğuşuna şahit olurken, dış politika ekseninde büyük kırılmayı da tecrübe edecektir. Bu yıllar (1946-60) aynı zamanda Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye'ye yerleşme fırsatı bulduğu, Türkiye'nin ekonomik, siyasi ve kültürel açıdan Amerikan yörüngesine girdiği yıllar olacaktır (Gültekin, 2017, s. 27,28). Bu bağlamda Türkiye'nin siyasal ve toplumsal yapısında Amerikancı bir bakış açısının tesisi bu gelişmelerin kaçınılmaz bir sonucu olarak görülmüştür.

Bu eşitsiz ilişkinin gelişmesinde kuşkusuz İngiltere'nin hayati bir katkısından da söz etmek gerekmektedir. Türkiye; Amerika'yı İngiltere'nin siyasi bir devamı olarak görürken, İngiltere ile yaşanan anlaşmazlıkların Türkiye ve Amerika arasında mevcut olmaması, Türk diplomatlarının bu ilişkide ısrarcı olmalarını da kolaylaştırmıştır. Türk siyasetçileri ve aydınları Amerikalıları ve Amerika'yı Türkiye'ye ve Türklere daha yakın bulduklarını sürekli ifade ederek, kamusal düşüncenin şekillenmesini de kolaylaştırmışlardır. Bunun haricinde Türkiye'nin yaşadığı Sovyet tehdidi karşısında Amerika desteği alması da Türk- Amerikan ilişkilerinde önemli bir gelişme olmuştur. Dolayısıyla Türkiye'nin iç şartları, siyasi durumu, yapısal karakteri, Türkiye üzerindeki Sovyet tehdidi ve Amerika'nın dünya lideri durumunda olması gibi şartlar, Türkiye ve Amerika arasında derin bir ittifak ilişkisi başlatmıştır (Gürbüz, 2010, s. 141,142).

Amerika'nın en büyük savaş gemilerinden olan Missouri Zırhlısı'nın 5 Nisan 1946'da İstanbul'a gelişi ve ABD'li askerlerin Milli Şef İnönü'yü ziyaret etmeleri Türk-Amerikan ilişkileri açısından önemli bir dönüm noktası oluşturmaktadır. Truman'ın özel temsilcilerinden Weddell de, Missouri ile Amerika ve Türkiye arasındaki dostluğun simgesi olarak geldiklerini açıklamıştır (Bulut, 2008, s. 38,39). Geminin Türkiye'ye gelmesinin görünürdeki amacı, Amerika'da görevi başında vefat eden Türkiye Büyükelçisi Mehmet Münir Ertegün'ün cenazesini Türkiye'ye getirmek olsa da, Missouri'nin ziyaretinin çok yönlü stratejik amaçlar içeren bir ziyaret olduğu görülmektedir. Bu amaçlar arasında Sovyetlere güç gösterisi yapmak, Amerika-Türkiye yakınlaşmasını sağlamak ve Doğu Bloğu ve komünist yayılcılığının Akdeniz havzasına inmesinin engellenmesi gösterilebilir. Bu amaçlar doğrultusunda Missouri Zırhlısı ve ona eşlik eden Providence ve Power gemileri 23 Mart'ta yola çıkarak, 1 Nisan'da Cebelitarık'ı geçmiş ve 5 Nisan'da Türkiye'ye ulaşmıştır (Akalin, 2003, s. 1,5). Berkes (1997, s. 378) de ziyaretin esas amacının Rusya'ya gözdağı vermek olduğunun altını çizmektedir. Missouri Zırhlısı'nın İstanbul ziyareti, Türkiye'ye olduğu kadar Avrupa'ya da bir göz kırpması, yardım eli uzatma amacını gütmektedir. Nitekim ziyaret sonrasında yapılan yardımlar (Truman Doktrini & Marshall Planı) bu savı destekler niteliktedir.

Missouri'nin Türkiye'yi ziyareti Türkiye'de büyük bir coşku ve hayranlıkla karşılanmış, siyasiler, yazılı basın, aydınlar, kanaat önderleri ve halk için inanılmaz bir sevinç gösterisinin kaynağı olarak sunulmuştur. Bu kapsamda Missouri Zırhlısı'nın İstanbul'a gelişini dönemin siyasi figürlerinin

çeşitli açıklamaları üzerinden ele almak, ziyaretin Türkiye'deki etkisini anlamak açısından önem taşımaktadır. Bu kapsamda Milli Şef İsmet İnönü Missouri Zırhlısı komutanına “sizin gelişiniz, kuzey ufkunda biriken bulutları dağıtıyor.” şeklinde iltifatta bulunurken; CHP milletvekili Hamdullah Suphi Tanrıöver Meclis'te ışığın, güvenin ve ümidin Amerika'dan geldiğine işaret ederek, Missouri Zırhlısı ziyaretini ayakta alkışlamaktadır. Aynı şekilde milletvekili ve ilerleyen dönemlerde Başbakanlık görevini ifa edecek olan Nihat Erim de benzer ifadelerle Amerika'nın bu ziyarete methiyeler düzmektedir. Erim, Amerika'nın “yepyeni bir hükümlanlık, taptaze bir ekonomi anlayışının öncüsü olarak” tüm insanlık için hayırlı işler yapacağını belirtmektedir (Gültekin, 2017, s. 49-50). Benzer açıklamaların dönemin gazetecileri tarafından yapıldığı da bilinmektedir. Bu kapsamda bu çalışmada Missouri'nin Türkiye ziyaretinin Türk basınına yansımalarını altı gazete üzerinden (Akşam, Cumhuriyet, İkdam, Ulus, Tanin ve Vakit) betimleyici tarihsel analiz yöntemiyle incelenmiş ve basının Türk siyasetinde Amerika ile yakınlaşma politikasının gazeteler aracılığıyla nasıl meşrulaştırıldığı ve Türk basının Missouri Zırhlısı'nın Türkiye ziyaretini nasıl anlamlandırdığı ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Tarihte Türk-Amerikan ilişkilerinin tohumlarının atıldığı bir kırılma noktası olarak görülen Missouri'nin basındaki görüntüsünü irdelemek Türkiye Amerikan ilişkilerini daha iyi anlamlandırabilmek adına önem taşımaktadır. Bu nedenle Missouri Zırhlısı'nın Türkiye ziyaretini anlamak için dönemin siyasal ve toplumsal koşullarının da detaylıca ele alınması gerekmektedir.

1. 1940'lı Yıllarda Türkiye'de Siyasal ve Toplumsal İklim

Türkiye 1940'lı yıllara geldiğinde 1923'ten beri süregelen tek parti iktidarının deyim yerindeyse “gerileme dönemi”ni yaşamaktaydı. 1924 (Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası) ve 1930 (Serbest Cumhuriyet Fırkası)'daki çok partili hayata geçiş denemeleri başarısız olmuş, 1940'lı yılların ortasına kadar CHP, ülkedeki tek parti olma lüksünü sürdürmüştür. Mustafa Kemal'in vefatından sonra İsmet İnönü, CHP'nin değişmez genel başkanı olarak “Milli Şef” unvanını almış, hem partinin hem de ülkenin lideri konumuna gelmiştir. Bu liderliğini de 1950 yılındaki genel seçimlere kadar sürdürmüştür.

Türkiye bu dönemde 1 Eylül 1939'da Almanya'nın Polonya'ya saldırmasıyla başlayan ve 1945'te ancak sonlanan İkinci Dünya Savaşı'na fiilen katılmamıştır. Buna rağmen 1940 ve 1945 yılları arasında savaş ekonomisi şartları altında yaşamak durumunda kalmıştır. Türkiye, yarı seferberlik durumuna girmiş, nüfusun en dinamik kesiminden bir kısmını silahlı kuvvetlere almış, bütçede savunma giderlerine ağırlık vermiştir. Savaşla birlikte ithalat hızı düşmüş, 1938'de yüz yirmi milyon dolar olan ithalat geliri, 1940-41 yıllarında elli-elli beş milyon dolar civarına düşmüştür. 1939'da 4 milyon 200 bin ton üretilmiş olan buğday, 1945'te 2 milyon 200 bin tona kadar düşmüştür. Tarım ürünlerinin büyük bir kısmı da benzer biçimde seyretilmiştir (Boratav, 2006, s. 287,288).

Türkiye'de savaş döneminde Refik Saydam ve Şükrü Saraçoğlu hükümetleri görev yapmış ve uygulanan ekonomik politikalar da hükümetlere göre değişiklik göstermiştir. Refik Saydam hükümetinin ekonomik politikası “mevcut bütçe imkanları ile ordu ve halkın temel iaişe ihtiyaçlarını karşılamak, ticareti devlet denetimi altına almak ve sıkı kontroller ve polisiye tedbirlerle fiyat artışlarına mani olmak” iken, Şükrü Saraçoğlu hükümeti ise ekonomi üzerinde devletin denetim ve müdahalesini azaltmış, fiyatlardaki sınırlamaya son vermiştir. Bununla fiyatların ve doğal olarak da üretimin artırılması teşvik edilmek istenmiştir. Ayrıca önceki hükümetler döneminde devletin ekonomi üzerindeki kontrolünü sağlayan teşkilatların kaldırılması yoluna gidilmiştir. Ancak bu tedbirler de olumlu sonuç vermemiş aksine fiyatların karaborsa fiyatının dahi üzerine çıkmasına sebep olmuştur (Akandere, 1998, s. 148-150).

Refik Saydam döneminde ordunun ve halkın giderek artan ihtiyacını karşılayabilmek ve yaşam kalitesini düşürmemek amacıyla hükümet üretimi artırmak yoluna gitmiştir. Halbuki düşük ücretlerden dolayı sanayi ve maden ocaklarında büyük bir işçi kıtlığı yaşanmaktadır. Bu duruma çare bulmak için devlet, 1940'ta Milli Korunma Kanunu çıkararak işçilere birtakım yaptırımlar uygulamıştır. Bu kanuna göre, işçiler ve teknik personel, makul bir sebep sunmadan iş yerini terk edemeyecektir. 1944 yılında yapılan düzenlemeye göre ise iş yerinden kaçan ya da görevini yerine getirmeyen işçiye karşı kaymakam ve vali emniyet güçlerini harekete geçirebilecektir. Bu kanun ayrıca özel sektörün ticari faaliyetini de sınırlamaktadır. Bu tedbirler halk arasında büyük sıkıntılar yaratmıştır (Karpas, 2010, s. 179). Refik Saydam başkanlığındaki hükümet Milli Korunma Kanunu'na dayanarak herkesin beslenmesini eşit ve adil bir şekilde sağlamak amacıyla 14 Ocak 1942 tarihinden itibaren İstanbul'da ekme karnesi uygulamasına geçmiştir. Bunu 17 Ocak'ta Ankara, 22 Ocak'ta İzmir ve ardından pek çok şehir takip etmiştir. Ekme karnesi uygulamasına göre 750 gramlık ekmeğin fiyatı 12,5 kuruştur ve karne mukabilinde verilecektir. Ağır işçiler 750 gram ekme alabilecek, bunun haricindeki vatandaş 375 gram, 7 yaşından küçük çocuklar ise 187,5 gram ekme alma hakkına sahip olacaktır. Bu uygulamada pek çok aksaklık yaşanmış, halk çoğu zaman kalitesiz çıkan ekmeğe ulaşmaya çabalarırken, maddi durumu iyi olanlar el altından fahiş fiyatlara kaliteli ekme temin edebilmiştir. Bu durum toplumdaki huzursuzluğu daha da artırmıştır (Bakar, 2013, s. 1-60).

Fiyatların belli bir düzeyde kalmasına yönelik çabalar, karaborsa nedeniyle istenilen sonucu vermeyince 1942 yılında iş başına gelen Şükrü Saraçoğlu hükümeti fiyat politikasını değiştirmiş ve devletin özellikle tarım ürünleri üzerindeki fiyat tespitine son vermiştir. Böylelikle başta buğday olmak üzere birçok ürünün fiyatı serbest bırakılmış, İstanbul, Ankara ve İzmir haricindeki kentlerin yiyecek temini sorumluluğu belediyelere devredilmiştir. Belediyelerin halkı aç bırakmamak adına buğday bölgelerine akın etmesi, buğday fiyatlarını üç kat artırmış, bunu diğer yiyecekler izlemiş ve hayat pahalılığı katlanılmaz noktaya gelmiştir (Bülbül, 2012, s. 8). 11 Kasım 1942 günü TBMM'de kabul edilen 4305 sayılı Varlık Vergisi Kanunu ise hem iktisadi hem de siyasi ve kültürel açıdan önemli bir uygulama olarak değerlendirilmelidir. Resmi açıklamalarda Varlık Vergisi'nin çıkarılış amacı İkinci Dünya Savaşı'ndan dolayı oluşan olağanüstü şartlarda elde edilmiş spekülasyon kazançları vergilendirmek ve piyasada dolaşımda olan para miktarını azaltmak olarak belirtilmiştir (Aktar, 2001, s. 135,141). Bunun yanında Varlık Vergisi Kanunu'nun bir vergi yasası olarak orijinal ve yeni bir buluş olarak da karşımıza çıkmadığını hatırlatmakta fayda vardır. Birinci Dünya Savaşı Dönemi'nde İttihak ve Terakki hükümeti de bunu uygulamak istemiş ancak başarılı olamamıştır (Koçak, 2007, s.476). Bu dönemde uygulamaya geçirilen Varlık Vergisi varlıklı kesim tarafından ödenmekle birlikte, burjuvazinin siyasi iktidarla yakın ilişkide olan kesimine diğer kesimlerin (özellikle gayrimüslim azınlıklar) aleyhine genişleme imkanı vermiş, bu kesim önemli ve büyük servet kazanma fırsatı bulmuş ve bunu yüksek yönetici kadroların bazılarıyla da paylaşmışlardır (Boratav, 2006, s. 290; Koçak, 2019, s. 346).

Savaş boyunca halka sıkıntı veren uygulamalardan birisi ise 1943'de kanunlaşan ve 1946'ya kadar yürürlükte kalan Toprak Mahsulleri Kanunu olmuştur. Köylüyü korumak ve ürün biriktirmek amacıyla hazırlanan kanun Milli Korunma Kanunu ile de birleşince fakir köylüyü daha da ezmiştir. Çünkü amaç üretimi artırmak, kentleri ve orduyu besleyebilmek olduğundan üreticinin tahılı 5 kuruş fiyattan, piyasanın çok altına alınmıştır. Bu arada büyük toprak sahipleri hem savaş nedeniyle değerlenen pamuk gibi ürünleri satabildiğinden hem de tahılı karaborsaya düşürdüğünden zenginleşirken, küçük ve orta köylü fakirleşmiştir (Oran, 2009, s. 389). Kanunda yapılan 1944 yılındaki düzenlemeye göre ise, toprak ürünleri üzerine konulmuş olan yüzde 8 oranındaki verginin yüzde 10'a çıkarılması ve

bazı ürünlerden ürün olarak, bazı ürünlerden de para olarak vergi alınması karara bağlanmıştır. Bu uygulamalar toplumun büyük kesiminin yaşam koşullarını giderek daha da ağırlaştırmıştır (Yetkin, 1983, s. 194,195).

Türkiye'de savaş yıllarında hükümetin yakından ilgilenmek durumunda olduğu bir başka sorun ise sağlık sorunları ve salgın hastalıklar olmuştur. Tifüs, sıtma, verem gibi hastalıkların bu dönemde artış göstermesi sağlık alanında birtakım önlemler alınmasını gerekli kılmıştır. Milli savunma harcamalarının milli bütçe içindeki payının artması diğer sosyal harcamaların yanında sağlık alanında da bütçeden kısılmasına sebep olmuştur. Salgın hastalıklarla mücadele etmek için ayrılan kaynaklarda kısıtlama yapılması halkın yanında milletvekillerinin de yakınmalarını beraberinde getirmiştir. Öte yandan devlet toplumsal hijyeni bile sağlayamamıştır. Toplumdaki yoksul kesim, yerel idarelerin toplu aşılama, temizlik kontrolü, bit taraması, berbere ve hamama sevk etme gibi sağlık tedbirlerinden kaçma girişimlerinde bulunmuştur (Metinsoy, 2020, s. 423-428).

İkinci Dünya Savaşı döneminde ve hemen ertesinde Türkiye, işte bu koşullarda ABD'nin Missouri Zırhlısı'nı karşılamaya hazırlanmaktaydı. Toplumda yoksulluk, ağır vergiler altında eziliş, salgın hastalıklarla mücadele ve huzursuzluk bu dönemde çok üst seviyelerdeyken; ekonomik anlamda refahın hakim olduğu, sosyal ve siyasal anlamda dünyada ileri seviyedeki ABD'nin Missouri Zırhlısı'nın Türkiye'ye gelişi, Türk halkı, aydınları, siyasileri ve gazetecileri açısından çok farklı şekillerde değerlendirilmiş ve anlamlandırılmıştır.

2. Missouri'nin Ziyaretinin Tarihsel Arka Planı

İkinci Dünya Savaşı'nın yaşandığı 1940'lı yıllar, "Yeni" Türkiye'nin iç ve dış siyasal hayatını paradigma merkezli bir değişime uğrattığı, gelecekteki yönelimini ve yol haritasını belirlediği bir dönem olması açısından dikkat çekmektedir. Türkiye bu dönemde Batılı tarzda demokratik bir parlamenter sisteme geçiş yapabilme adına 1930'da olduğu gibi kontrollü bir demokratikleşme denemesine girişmiş, bunun yanı sıra dünyada kurulan yeni düzen içerisinde "taraf"ını da Batı bloğundan yana olma şeklinde kullanmıştır. Bu bağlamda Türkiye'nin dış politikada tercih etmiş olduğu bu yeni destinasyon, ülkenin toplumsal hayatında eğitimden, sanata, ekonomiden, tarıma kadar çok yönlü bir paradigma değişimini de beraberinde getirmiştir. Ayrıca bu paradigma değişimi Türk düşünce hayatı için de önemli bir kırılma noktası oluşturmuştur. Örneğin Türk toplumunda ilerleyen yıllarda yükselmeye başlayan sağ ve sol bağlamındaki siyasal kutuplaşmanın ilk belirişinin 1940'lı yıllarda olduğunu söylemek mümkündür. Bunun öncelikli sebeplerinden biri olarak, ABD'nin İkinci Dünya Savaşı ertesinde Anadolu'ya emperyalist bir güç olarak davet edilmesi ve bunun yarattığı sosyo-politik etkileşimlerle Türk toplumunun siyasal anlamda ayrışmasının tetiklenmesi gösterilebilir (Akarçay ve Ak, 2018, s. 266).

ABD ile yakınlaşmaya giden yolda öncelikle Türkiye-Sovyet ilişkilerini irdelemek gerekmektedir. Kurtuluş Savaşı yıllarında yeni kurulan iki devlet olarak yakın diplomatik ilişkiler içerisinde olan Sovyetler Birliği ve Türkiye, 1925 yılında aralarında imzalanan Dostluk ve Saldırmazlık anlaşmasıyla bu yakınlaşmayı perçinlemiştir. 1932 yılında Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı İsmet İnönü'nün Moskova ziyareti ve Stalin'le gerçekleşen samimi görüşmeleri, iki ülke arasındaki yakın ilişkileri 1920'lerden 1930'lu yıllara taşımıştır. Bu ziyaret sonunda Türkiye'ye 16 milyonluk bir kredi verilmesi, iki ülkenin ilişkilerinin ne kadar iyi olduğunu bir kez daha göstermiştir. Bu gelişmelerin ardından ise İkinci Dünya Savaşı'nın yaşandığı günlerde Türkiye Sovyetler Birliği'nin Boğazlarda üs ve Doğu

Anadolu'da toprak talep etmesiyle kendini büyük bir Sovyet tehdidi altında hissetmeye başlamıştır (Ertem, 2013, s. 157). SSCB'nin bu talepleri karşısında İngiltere haricinde yanında kimseyi göremeyen Türkiye, İkinci Dünya Savaşı boyunca benimsediği "denge siyasetini" tekrar uygulanabilir hale getirmeye çalışmıştır. İdeolojik olarak Türkiye'nin ait hissettiği Batı kampı Sovyet tehlikesi ile daha da önem kazanmıştır. Türkiye'nin Sovyet tehdidine yönelik denge olarak gördüğü Batılı devletler, özelde ise ABD, sahip olduğu askeri ve ekonomik güç açısından Türkiye için daha fazla önemli hale gelmiştir (Duman, 2019, s. 383). Dolayısıyla Türkiye'nin Sovyet tehdidi karşısında uluslararası arenada yalnızlığının sonlandırarak dış dünyadan destek alma çabaları, Türkiye'nin ABD ile yakın siyasi ve askeri ilişkilere girmesine sebep olmuştur. Yaşanan dönemin koşulları ve psikolojisi dikkate alındığında Sovyetlere karşı Amerikan desteği almak Türkiye için hayati bir önem taşımaktaydı. Türk Amerikan ilişkilerinin gelişmesi ve bir ittifak halini alması için Türkiye'nin çabasının Amerika'ya göre çok daha fazla olduğu görülmektedir. Öte yandan bu dönemde ABD de Sovyetlere karşı Türkiye'yi desteklediğini açıkça göstermiş, Türkiye'ye verilen Sovyet notalarını da kabul etmemiştir. Bununla birlikte Missouri savaş gemisinin Türkiye'yi ziyaret etmesi, Truman doktrini, Marshall yardımları, askeri yardım anlaşmaları gibi süreçleri tetiklerken, Türk-Amerikan ilişkilerinin de dönüm noktalarını oluşturmaktadır (Gürbüz, 2010, s. 142,143).

Bu gelişmeler ışığında Washington'daki Türkiye Büyükelçisi Münir Ertegün'ün hayatını kaybetmesi, ABD Başkanı Truman'ın Ankara'ya ilk dostluk işaretini göndermesine beklenmedik bir fırsat yaratmıştır. O dönemlerde dünyadaki en büyük savaş gemisi sayılan Missouri Zırhlısı 5 Nisan 1946 tarihinde Büyükelçi Münir Ertegün'ün naşıyla İstanbul limanına gelmiştir (Gevgilili, 1987, s. 50). Uluslararası arenada bir ganbot diplomasisi³ örneği olan Missouri'nin gelişini sadece büyükelçinin cenazesini getirmek olarak değerlendirmek elbette yavan bir yorum olacaktır. Soğuk Savaş Dönemi'nde yeni şartlar altında yeniden şekillenmek durumunda olan dünya düzeni ve kutuplarında bunun anlamını devletlerin siyasi hamlelerinden ayrı düşünmek olanaksızdır. Gültekin (2017, s. 46,47)'e göre Amerika Birleşik Devletleri bu gemiyi Türkiye'ye göndermekle sadece Sovyetler karşısında Türkiye'nin yanında olduğunu göstermekle kalmıyor, Orta Doğu'da Batı'nın çıkarlarını koruma rolünü üstlendiğini de ilan etmiş oluyordu. Yani aslında Missouri'nin anlamı, Ortadoğu'da İkinci Dünya Savaşı sonrasında yorulan İngiltere'nin boşluğunu doldurma mücadelesinde Sovyetler'e karşı bir gözdağıdır.

3. Ziyaret Öncesi Türkiye'de Missouri'nin Gelişine Yönelik Beklentiler

Missouri Zırhlısı tam da Türkiye'nin kendini yalnız ve savunmasız hissettiği bir dönemde ülkeyi ziyaret etmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan bir süper güç olarak çıkan Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye'ye yapmış olduğu bu jest, Türk yöneticileri ve aydınlarını duygusal olarak derinden etkilemiş, zihinlerinde canlandırmak istedikleri Sovyet hayaletinin de somutlaşmasını Amerikan propaganda teknikleri sayesinde hızlandırmıştır. Amerika, savaştan bir süper güç olarak çıkmanın yanında Türkiye'nin uzun zamandır yönünü döndüğü Batı'nın da lideri durumuna yerleşmiş ve bu durum Türk aydınının ve gazetecilerinin gönlünü ve zihnini fethetmesini kolaylaştırmıştır. Bu anlamda Missouri ziyaretinin Türkiye için tarihsel öneme sahip olmasının nedenlerinden biri de "muasır medeniyet" temsil eden simge olmasıdır (Gültekin, 2017, s. 47). Dolayısıyla Batı'nın ve doğal olarak "medeniyetin lideri" ABD'den gelecek olan bir gemi beraberinde, Türk entelijansiyasının uzun yıllardır ulaşma arzusuyla yanıp tutuştuğu Batı medeniyetini getirmiştir.

3 Ganbot diplomasisi:Savaş gemileriyle yapılan bir güç gösterisidir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Alan, A.E. "Propaganda Aracı Olarak Ganbot Diplomasi" Gürdal Ülger (Ed.), Propaganda Algı, İdeoloji ve Toplum İnşasına Dair İncelemeler içinde (83-98), Beta Yayınları, İstanbul 2015.

Bu bakış açısıyla Türkiye'yi ziyaret eden Missouri, Türkiye'de inanılmaz bir coşku ve heyecan içerisinde karşılanmıştır. Hatta bu olayla alay eden kesim arasında Barbaros Hayrettin Paşa'nın Beşiktaş'taki mezarından kalkıp "Onca deniz zaferimden sonra bu coşku, hayrola!" dediği tarzında bazı sözler ortaya atılmıştır (Arcayürek, 1987, s. 315). Missouri'nin gelecek olması yöneticilerde öylesine büyük bir beklenti yaratmıştır ki hazırlıkların ardı arkası kesilmemiştir. PTT Missouri'nin gelişi anısına pul bastırmıştır, sokaklar Amerikalı denizciler için temizlenmiş ve boyanmıştır. Kız kulesine "Welcome Missouri" yazılmış, bunun yanında Bezm-i Alem Camii'nin minareleri arasına bile "welcome" yazılmıştır. Bu 'kutsal ziyareti' taçlandırma adına dönemin İstanbul valisi geminin gelişi şerefine bir kokteyl vermiştir. İstanbul'daki genelevler, Amerikalı askerler için özel olarak hazırlanmış, Amerikalı askerler hastalık kapmasın diye hayat kadınları doktor kontrolünden geçirilmiştir. Hatta genelevdeki kadınların göbeğine dahi "welcome" yazılmıştır (Gültekin, 2017, s. 55). Beyoğlu'ndaki eğlence mekanları yeniden düzenlenmiş, Tekel'in özel olarak Amerikalı misafirler için hazırlanmış olduğu "Missouri" isimli sigaralar piyasaya sürülmüştür. Ayrıca geminin ziyaretini ölümsüzleştirmek adına Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü çeşitli spor müsabakaları düzenlemiştir (Akalin, 2003, s. 5).

Missouri Zırhlısı'nın Türkiye'de büyük bir coşkuyla karşılanmasının nedenini ABD Büyükelçisi Wilson, Washington'a şöyle bildirmiştir: "Türlere göre, ABD'nin artık Ortadoğu'da BM ilkeleri çerçevesinde barış ve güvenliğin, ABD çıkarlarının korunmasına yönelik bağımsız bir dış politika uygulamaya başlamasının bir sonucudur. Türkler, bu bağımsız politikayı ABD'yi gerektiğinde yanlarında görecekları biçiminde yorumluyorlar. Türlere göre, Missouri'nin gelişi bu politikanın belirtisi". Bu yorum Türkiye'nin ABD'nin Missouri Zırhlısı'nı göndermesine yüklediği anlamı açıkça göstermektedir (Arcayürek, 1987, s. 315,316). ABD'de Missouri'nin İstanbul'a ziyaretinin Türk hükümeti tarafından kuru bir jest olarak görülmesini istememiştir. Çünkü ABD Türkiye'nin stratejik konumunun önemini 'geç de olsa' fark etmiştir. Amerikalılar da Missouri'nin Türkiye ziyaretinin Türkler tarafından yaşadıkları Sovyet tehdidine karşı Amerikalıların kararlı bir destek hamlesi olarak görülmesini istemişler ve hatta Bakan Byrnes Paris'teki Türk Büyükelçisi ile bu anlamda bir konuşma yapmıştır (Sever, 1997, s. 41). Bu nedenle Missouri Zırhlısı'nın ziyareti, diplomatik teamüllerin çok ötesinde bir bakış açısıyla ele alınmış ve basın adeta bir bayram havasıyla ziyareti toplumsal hafızaya kazımaya çalışmıştır. Özellikle gazetelerin başyazarları tarafından yapılan tasvirler, bir savaş gemisinin ziyaretinin ötesinde "platonik bir aşkın başlangıcını" anlatan içeriklerle doldurulmuştur. Bu bağlamda dönemin basını Missouri Zırhlısı'nın gelişini Türkiye'nin dış politikada ve toplumsal yaşamda uygulamaya geçeceği paradigma değişimini meşrulaştırmak için kaçırılmaması gereken fırsat olarak bilmiştir.

4. Bir Meşrulaştırma Aracı Olarak Basın

Toplumsal yaşamdaki çeşitli gündelik pratiklerle bilinçler sürekli olarak üretilmektedir. Kitle iletişimi de bilinçlerin yönetsel amaçlar adına bilinçli olarak üretildiği örgütlü faaliyetlerden oluşmaktadır. Yani kitle iletişimi, ekonomik ve siyasal amaçlar doğrultusunda toplumda bilinç üretimini gerçekleştirmektedir (Erdoğan, 2014, s. 245). Dolayısıyla kitle iletişim araçları, okuyucuya ya da izleyiciye bilgiyi sunmada aktif bir rol üstlenmekte, bunu yaparken de bilgiyi yorumlayıp yeniden üretmekte, kurgulamakta ve kendi gerçekliğini inşa etmektedir. Böylelikle izleyicide belirli algılar, tutumlar, imgeler, düşünceler oluşturmayı amaçlamaktadır (Özkan, 2017, s. 134).

Medyada neyin haber olacağı, nasıl anlatılıp yorumlanacağı değer yargıları tarafından belirlenmektedir. Bir şeyin gerçekten doğru olup olmadığı, haber değeri taşıyıp taşımadığı gazetecilerin dünya görüşü ve anlayışı ile paraleldir. Medyada yer alan haberler ele alındığında, köşe yazıları dışarıda bırakılsa

bile, neredeyse bütün haber metinlerinin yorum ve değerlendirmeler içerdiği görülmektedir (Çaplı, 2016, s. 66,67). Elbette kişisel değer yargılarının yanı sıra kitle iletişim araçlarının tarihsel süreç içerisindeki gelişimine paralel olarak kitlelere ve kamulara erişim imkanı sunan aygıtlara siyasi ve ekonomik elitlerin ilgi gösterdiği ve bu aygıtlar üzerinde denetim sağlama arayışına girdikleri söylenebilmektedir. Bu anlamda geniş kitlelere ulaşabilen kitle iletişim araçlarının propaganda ve rıza imalatı süreçlerinde meşrulaştırıcı araç olarak değerlendirildiği ifade edilebilir (Güngör, 2011, s. 290). Medya bu siyasi ve ekonomik elitlerin öne çıkarmak istedikleri önemli gündemleri ve ilkeleri ön plana çıkararak bu hizmet faaliyetini yürütür. Bu faaliyet normal olarak kaba müdahale ile değil, uygun ve paralel çizgide düşünen personelin seçilmesi, editörlerin ve gazetecilerin kurum politikasıyla uyumlu öncelikleri ve haber değeri kriterlerini benimsemeleri sayesinde ilerletilir (Herman ve Chomsky, 2012, s. 15).

Kitle iletişim araçlarıyla hegemonyanın tüm faaliyet ve söylemlerini meşrulaştırma işlemi, toplumu belirli bir perspektif doğrultusunda yapılandırma fonksiyonunu yerine getirirken, karşıt düşünce biçimlerini ise gayri meşru olarak yansıtmaktadır. Ayrıca, kontrast ifade şekillerini bastırmak, farklı düşüncelerin medyadaki görünürlüklerini minimale indirmek adına gazetecilerden sıradan vatandaşlara kadar bütün kişileri ve kurumları denetim altına alan hegemon yapılar, bu faaliyetleri medya aracılığıyla gerçekleştirmektedir (Aksu, 2019, s. 493).

Kitle iletişim araçlarının Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'nda etkin bir biçimde kitleleri kontrol amacıyla kullanımının yanında Türkiye açısından bir örnek verecek olursak 12 Eylül Askeri Darbesi hatırlandığında darbeyi yapan askerler ilk olarak TRT'yi kontrol altına almaya çalışmışlardır. Böylece müdahalenin engellenme olasılığını ortadan kaldırmak ve yapılan hareketin meşruluğu sağlamak istenmiştir (Çalışkan, 2020, s. 91,92).

Yine dünyadaki örneklere bakacak olursak Amerika'nın Irak'ı işgal etmeden önce, askeri müdahalesini toplumda meşrulaştırmak amacıyla medya desteği ve istihbarat raporları ile Saddam Hüseyin yönetiminin kitle imha silahları ürettiğini topluma kabul ettirmeye çalıştığı bilinmektedir. Buna benzer bir tablo Arap Baharı sürecinde de görülmüştür. Bu süreç incelendiğinde Arap coğrafyasında da, iktidarın değişmesi ya da yönetimin ayakta kalması, ideolojilerin ve toplumsal rızanın üretilmesi, iktidarın meşrutiyet krizini aşması ile zihinlerin istenildiği doğrultuda yönlendirilmesinin sağlandığı düşünülmektedir. Dolayısıyla medya hegemonyanın meşruluk krizini aşmaları için toplumsal bir araç durumunda karşımıza çıkmaktadır (Aksu, 2019, s. 493,494). Başka bir örnek olarak Rusya'nın Kırım'ı ilhak sürecinde Rusya merkezli uluslararası haber platformu RT üzerine yapılan bir çalışmada, Kırım'da gösterilerin başlaması ve Rusya tarafından ilhakına kadarki süreç incelenmiştir. Çalışmaya göre, haberlerde eksik veya bağlamından farklı enformasyon sunma, haber çerçevelerini daraltma, haber dizisinde taraflı sıralama yapma gibi yöntemlerle hazırlanan haber pratikleri, Rusya'nın eylemini meşrulaştırıcı bir biçimde hazırlandığı görülmüştür (Kavoğlu, 2020, s. 97). Öte yandan Kore Savaşı'na Türkiye'nin asker gönderdiği dönemde Türkiye'deki kitle iletişim araçları, özelde ise basın organları incelendiğinde halkın bu araçlar yoluyla nasıl manipüle edildiği ve hükümetin aldığı kararların basın yoluyla nasıl meşrulaştırma yoluna gidildiği görülmektedir. Gazeteler, gerek çeşitli kavramların yeniden inşası yoluna giderek gerek dış kamuoyundan yapılan haberlerle gerekse alınan kararların halk tarafından onaylandığını yansıtan haberlerle halkın düşüncelerini yeniden biçimlendirme yoluna gitmiştir (İşler ve Analı, 2015, s. 86-104).

Bütün bu değerlendirmeler sonrasında kitle iletişim araçlarının devletler ve yöneticiler için egemen

söylem ve hegemonyanın yeniden üretilmesinde ve meşrulaştırılmasında, halkın birtakım konularda manipüle edilerek rızanın üretilmesinde ciddi bir işleve sahip olduğu söylenebilir. Kitle toplumunun başlangıcından itibaren kitle iletişim araçları çeşitli çerçeveleme biçimleri ve propagandist tekniklerle bu faaliyetini gerçekleştirmekte ve bu durum çeşitli örneklerle bugün de karşımıza çıkmaktadır. Türkiye ABD ilişkilerinde bir dönüm noktası olan Missouri Zırhlısı'nın Türkiye ziyaretinde basının üstlendiği rolü irdeleyen bu çalışmada da ABD Türkiye ilişkilerinin dönemsel koşullar ekseninde basın yoluyla nasıl meşrulaştırıldığı irdelenecektir.

5. Yöntem

Missouri Zırhlısı'nın Türkiye'ye gelişinin Türk basınındaki izdüşümünü araştıran bu çalışmada dönemin basınından Akşam, Cumhuriyet, İktidar, Tanin, Ulus ve Vakit gazeteleri örneklem olarak seçilmiştir. İncelenen gazetelerin tarihleri Missouri'nin Türkiye'de karşılandığı 5 Nisan 1946 ile Türkiye'den gidişinin ertesi günü olan 10 Nisan tarihleri arasındadır. Çalışma aşağıdaki araştırma sorularına cevap aramaktadır:

- Missouri Zırhlısı'nın gelişine Türk basını stratejik bir önem atfetmiş midir?
- Missouri Zırhlısı'nın Türkiye ziyareti sırasında basın kamuoyu algısının oluşmasında tarafsız bir yayın politikası izlemiş midir?
- Türk basını Missouri Zırhlısı'nın Türkiye ziyaretini ABD-Türkiye dostluğunun bir sembolü olarak mı anlamlandırmıştır?
- Missouri Zırhlısı'nın ziyareti Türkiye-Amerika ilişkilerini meşrulaştıran bir bağlamda aktarılmış mıdır?
- Bu süreçte siyasi iktidarın Amerika ile ilgili söylemlerinin meşrulaştırılmasına basın katkı sağlamış mıdır?

Bu soruların cevaplanabilmesi adına gazetelerin incelenmesinde nitel araştırma yaklaşımlarından birisi olan betimsel analiz kullanılmıştır. Betimleme, toplanan verilerin araştırma sorunu ile ilgili olarak ne söylediğini ve genel anlamda hangi sonuçları ifade ettiğini belirtme sürecidir. Analiz ise verilerde açıkça görülmeyen temaların kodlama ve sınıflamalar aracılığıyla ortaya koyulması, bunların arasındaki ilişkileri açıklama sürecidir. Yani betimleme “ne” sorusuna yanıt ararken, analiz ise “neden” ve “nasıl” sorularına yanıt aramaktadır (Akbulut, 2012, s. 185). Betimsel analiz ile tasarlanan bir çalışmada en önemli aşama betimlenecek analiz konusu için doğru bir çerçeve çizmektir. Bu çerçeveye göre verilerin hangi temalar altında düzenleneceği ve sunulacağı belirlenir. Çerçeveye uygun olmayan verilerin dışarıda bırakılması gerekmektedir. Çünkü çalışma bu çerçeve üzerinden ilerleyecek ve bu tematik çerçeveye uygun olarak elde edilen verilerin işlenmesi ve bulguların tanımlanması ile çalışma özgün bir değer kazanacaktır. Ayrıca Betimsel Analiz için düzenlenen verilerin tanımlanmasından sonra, çerçeveyi doğrulamak için gerekli yerlerde doğrudan alıntılar yapılabilir (Kıncal ve vd., 2010, s.188).

Genel bir tasarım yapmak gerekirse Betimsel Analiz, farklı veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin önceden belirlenmiş temalar çerçevesinde düzenlenmesi, yorumlanması ve özetlenerek okuyucuya sunulmasıdır. Bulgular arasında neden-sonuç ilişkisi kurulması, çeşitli karşılaştırmalar yapılması betimsel analizin önemli noktalarıdır. Betimsel analiz dört aşamadan oluşmaktadır. İlk aşama verilerin analiz süreci için bir çerçeve oluşturma, belirli kavramlar altında verilerin düzenlenmesi aşamasıdır. İkinci aşama verilerin işlenmesi aşamasıdır. Bu aşamada temalara uygun olmayan kısımlar dışarıda bırakılabilir. Üçüncü aşamada çizilen çerçeveye göre işlenen bulgular, anlaşılır bir dille tanımlanır ve gerekirse önemli alıntılarla desteklenebilir. Son aşamada ise bulgular açıklanır ve

yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 224).

6. Missouri'nin Ziyaretinin Türk Basınındaki Yansımaları: Bulgular

ABD donanmasına bağlı Missouri Zırhlısı'nın 5 Nisan 1946 tarihinde İstanbul'a yaptığı ziyaret Türk Amerikan ilişkilerinde bir dönüm noktası olarak görülmektedir. Geminin görünüşteki gönderilme amacı, 11 Kasım 1944'te görevi esnasında hayatını kaybeden Türkiye'nin Washington Büyükelçisi Ahmet Münir Ertegün'ün naşını getirmektir. Geminin gelişiyile ilgili haberler Türk basınına Mart başında yansımaya başlamış ve gemi 9 Nisan'a kadar İstanbul'da kalmıştır. Missouri'nin gelişinin basına yansımından İstanbul limanından ayrılmasına kadar yaşanan gelişmeler ve haberler, siyasilerin ve basının siyasal inançları ve algısı hakkında önemli bilgiler sunmaktadır (Gültekin, 2017, s. 45). Bu bağlamda 5 ve 10 Nisan 1946 tarihleri arasındaki 6 gazete (Akşam, Cumhuriyet, İktidam, Tanin, Ulus, Vakit) betimleyici tarihsel analiz yöntemiyle incelenmiştir.

Missouri'nin gelişini *"Türkiye - Birleşik Amerika dostluğunu bir kat daha kuvvetlendiren büyük ziyaret"* diye duyuran 5 Nisan tarihli Ulus gazetesi, Missouri'ye yönelik birinci, ikinci ve dördüncü sayfada çeşitli başlıklara yer vermiştir. Haberdeki *"Missouri'ye armağan olarak verilecek gümüş levha ve Hereke halısı özel bir itina ile hazırlanmıştır. Bu halı geniş bir salon kaplayacak kadar büyük ve yekparedir. Halının üzerinde İstanbul haritası vardır. Bu harita kabartma olarak işlenmiştir"* ifadelerinden Missouri'ye yönelik yapılan özenli hazırlık dikkat çekmektedir. Yine aynı haberde *"İstanbul halkı resmi makamlardan ayrı olarak Amerikalı misafirlere gösterilecek geniş misafirperverliğe hazırlanmaktadır"* sözleri halkın bu ziyarete ne kadar önem verdiği yönünde bir düşüncüyü yaymaktadır. *"Tekel İdaresinin Türk tütününden harman edilmiş ellişer sigaralık Missouri kutuları bugünden itibaren piyasaya çıkarılmış olacaktır. Bu sigara paketlerinin üzerine Türk-Amerikan bayrakları konulmuş ve İngilizce 'Hoş geldin Missouri' kelimeleri yazılmıştır. Paketlerin üstünü baştanbaş Missouri'nin bir silueti kaplamaktadır. Posta idaresi de bir Missouri pul serisini piyasaya çıkarmıştır. Değerli misafirlerimize Türk şekerleri de hazırlanmıştır."* 5 Nisanda Missouri için yapılan hazırlıklar gazetelerin ilk sayfalarından taşmış, adeta bütün gazete içeriğini bu ziyarete ilişkin haberler işgal etmiştir.

Ulus Gazetesi'ndeki köşesinde Falih Rıfkı Atay ise 5 Nisan günü Ertegün'ün cenazesini getiren Missouri'den *"Türkiye bu asil jestin bütün değerini vermesini bilen, unutmayan ve unutturmayan bir halkın vatanıdır. Amerikan-Türk dostluğu, Missouri Türk sularına girdiği saatten beri gerçeği de aşan bir gelenek kuvveti bağlamıştır"* diye bahsederek Missouri'ye atfettiği ABD- Türkiye dostluk simgesi olma rolünden bahsetmektedir. *"Amerika'nın ne istediğini biliyoruz: hür, eşit ve egemen milletlerin ortaklaşa güvenliğine dayanan, harpsiz, saldırgan, sadece ahlak ve kanun bağlaşma ve antlaşmalarının hüküm sürdüğü bir dünya! Böyle bir dünyada yaşamak isteyen herkes, Amerikan Bayrağında kendi talih yıldızını da görür."* ifadeleriyle Atay ABD'nin özgürlük ve eşitlik simgesi olduğunu ve barışçı bir politikası olduğunu iddia etmektedir.

"Aziz dostlarımız hoş geldiniz" manşetiyle Missouri'den bahseden 5 Nisan tarihli Akşam gazetesi ise birinci ve ikinci sayfada haberlere yer vermiştir.

Yeryüzünde hak, adalet, hürriyet prensiplerinin tatbik edilmesinden başka bir ideali olmıyan, bu ideal uğrunda var kuvvetini ortaya koyan Büyük Devletin, İstanbul sularını süsleyen donanması karşısında halkın duyduğu heyecan ve takdirin başlıca kaynağı Türk milletinin de yüreğine taşıdığı

aynı idealler, sulh ve insanlığın hadimi Amerikan milletine karşı beslediği sonsuz sevgi ve itimattır

sözleriyle Amerika'nın nasıl idealize edildiği ve gerçekten bu ziyarete ne denli büyük bir önem atfedildiği görülmektedir. Ayrıca bu satırlarda ABD ile Türkiye özdeşleştirilirken, bu özdeşleşmenin kaynağı olarak iki ülkenin halkları işaret edilmiştir. İkinci sayfada *"Missouri dritnotu"* başlığıyla yedi maddelik bir Amerikan gemilerini ziyaret etme kuralları yayınlanmıştır. Bu yazı ile okurlarına "adabı muaşeret dersi veren" gazete, idealize ettiği Amerikan gemisine ziyaret için okurlarının hata yapmaması gerektiğinin de altını çizmiştir. Platonik bir duygusal bağın neticesi olabilecek bu tür yazılar ile okurunun zihninde idealize edilen ve hatta kutsanan bir Amerikan imajı tesis edilmek istenmiştir. Ayrıca *"Tekel idaresi tarafından Missouri'nin İstanbul'u ziyareti münasebeti ile hatıra sigaraları çıkarılmasından başka, Posta idaresi de 9,10 ve 27 buçuk kuruşluk olmak üzere 3 puldan mürekkep bir Missouri pul serisini piyasaya çıkarmıştır"* diye burada da Missouri için yapılan hazırlıklardan bahsedilmiştir.

Cumhuriyet gazetesi 5 Nisan tarihinde Missouri'nin gelişini *"Missouri İstanbul'da"* şeklinde sade bir başlıkla verse de 4 sayfada Missouri'ye geniş yer vermiştir. Yapılan hazırlıklar, gemileri ziyaret kuralları gibi ayrıntılara Cumhuriyet gazetesi de değinmiştir. Bunun yanında Nadir Nadi'nin köşesinde, *"Amerika, bugün yeryüzünün en kuvvetli bir milletidir. Fakat bu kuvvet saldırganlığın, istila ve tahakküm hırsının değil, barışın, adaletin ve milletler arasında eşitlik hakkını kurup yaşatmak isteyen temiz bir idealin emrindedir."* sözleriyle tıpkı Falih Rıfkı Atay gibi Amerika'yı özgürlük, adalet, eşitlik gibi kavramların temsilcisi olarak algıladı ve yansıttığı görülmektedir.

Görsel 1. Missouri ile ilgili gazetede yer alan karikatür- 5 Nisan 1946 - Cumhuriyet

Cumhuriyet gazetesi haberleri ve köşe yazılarının yanında bazı karikatürlerle de Missouri'nin gelişinden bahsetmiştir. Yukarıdaki karikatürde ABD ve Türkiye'nin dostluğu karşısında düşmanlarının düştüğü durum ve üzüntü karikatürize edilmiştir. Cumhuriyet'in de ilk günkü haberleri geminin büyüklüğü, daha önce katıldığı Pearl Harbor baskınından 3 yıl sonra Japonya'ya gidişi gibi ayrıntılarla verilmiş ve *"Dost Amerika"* teması güçlü bir şekilde vurgulanmıştır.

"Türk-Amerikan dostluğunun büyük ve tarihi tezahürü" başlığıyla 5 Nisan'da Missouri'yi karşılayan İkdam/Gece Postası gazetesinde ise *"Trumanın Şahsî Mümessili Dedi ki: Missouri ile iki milletimiz arasındaki büyük dostluğu sembolize etmek için geldik", "Or Amiral Hewitt Dedi ki: Bu ziyaretimiz Amerika'nın bir iyi niyet tezahürüdür"* ve ayrıca *"Missouri büyük dostluk tezahüratı ve törenle karşılandı"* gibi dostluk vurgusu yapılan başlıklar atılmıştır. Halkın sahillere akın edişi *"Amerikan gemilerinin limanınıza gelişini seyretmek isteyen halk Yeşilköy'den itibaren bütün sahili doldurmuş, bilhassa Kadıköy, Haydarpaşa, Harem, Salacak, Üsküdar, Beşiktaş, Tophane, Sarayburnu, Kumkapı,*

Yenikapı sahilleri daha sabah karanlığında yollara dökülen halkla dolmuştur.” şeklinde belirtilmiştir. Halkın gemiyi coşkuyla karşılaması ise, *“Halk misafir gemileri sahilden alkışlayarak karşılamış ve seyretmiş, bayrak, mendil, şapka sallayarak misafir denizcilere sevgilerini yollamaya çalışmıştır. Birçok halk da sandallarla denize açılmış ve gemilerin gelişini denizden seyretmiştir.”* şeklinde aktarılmıştır. Bu aktarımlar üzerinden Türkiye’nin siyasal düzlemde Amerika ile yakınlaşmasının kaynağı ve talebi halka mal edilirken, Türk-Amerikan yakınlaşmasının toplumsal bir meşruiyete dayandığı da örtük olarak aktarılmıştır.

Tanın gazetesi de *“Welcome Missouri”, “Hoş geldin Missouri”* şeklinde geçtiği manşetler sonrasında diğer gazeteler gibi dostluk temalı ifadelerle, geminin programını, cenaze törenini, gemiyi gezme usullerini iki sayfada farklı yerlerde ele almıştır. A. Şükrü Esmem yazısında,

Vazifesi başında ölen büyükelçilerin cesetlerini bir harb gemisiyle nakletmek diplomatik teamülüne uygundur. Fakat Amerika bu vazife için küçük bir gemi de tahsis edebilirdi. Münir Ertegün’ün cesedini bize getirmek için Missouri gibi bir zırhlının tahsis edilmesi, onun şahsına karşı bir saygı ve onun şahsında da Türkiye’ye karşı bir dostluk cemilesinin mânası vardır ki bu tezahürler, her Türkün kalbinde en samimi akisler uyandırmaktan geri kalmıyacaktır.

yazarak Missouri gibi görkemli bir geminin Türkiye’ye teşrif etmesinin Türkiye’ye verilen kıymetten kaynaklandığını işaret etmektedir. Missouri’nin gelişini için sayfalarında geminin parçalarının fotoğraflarını kullanıp ayrıntılı biçimde açıklayan Vakit gazetesi ise *“Dost Amerikan Milletinin Temsilcilerini İstanbul Bugün Selâmlıyacak”* manşetini kullanmış ve bu manşeti Amerikan ve Türk askerinin tokalaştığı resimle desteklemiştir.

Görsel 2. ABD ve Türk askerlerinin tokalaştığı resim- 5 Nisan 1946- Vakit

Missouri'nin İstanbul limanına yanaştığı (geminin büyüklüğünden dolayı limana tam yanaşamadığı ve gezmek isteyen Türklerin taşıtlarla ona ulaştığı gazetelerde belirtilmiştir) 5 Nisan günü Türk basınında adeta bir bayram havası esmiştir. Fotoğraflar, karikatürler, resimler, dostluk temalı başlıklar, Missouri için yapılan hazırlıklar, Missouri'yi gezme kılavuzu, geminin büyüklüğü hatta geminin parçalarına dair bilgilere kadar ayrıntılar gazeteleri süslemiştir. Gazetelerin başyazarları ABD Türkiye dostluğunun nişanesi olarak gördükleri Missouri'yi yere göğe sığdıramamış, anlatmakla bitirememiş, toplumun bu ziyareti ne kadar önemseydiğini de ısrarla dile getirmiştir.

6 Nisan'a gelindiğinde ise, Missouri gazetelerin yine en çok yer kaplayan unsuru olmaya devam etmiştir. Ulus gazetesi, daha çok Ertegün'ün cenaze törenine odaklanmış ve "Münir Ertegün'ün na'şısı vatan topraklarında", "Missouri zırhlısı dün geldi", "Ertegün'ün cenazesi törenle kaldırıldı" gibi başlıkları tercih etmiştir. Akşam gazetesi ise cenazeye çok önem vermeden Amerikalılara odaklanmış ve "Amerikan bahriyelileri bu sabah Taksim âbidesine çelenk koydular", "Yollarda biriken halk dost büyük millet bahriyelilerini hararetle alkışladı", "Dünyanın en kuvvetli gemisi" gibi başlıklarla yine gemiden ve Amerikalılardan övgülerle bahsetmiştir. Amerikan askerlerinin ve gazetecilerinin gezi programları ve Ankara'ya yola çıkışları konu edinilmiştir.

Cumhuriyet gazetesi 6 Nisan'da bir tam sayfasını Missouri'nin ziyaretine yönelik fotoğraflara ayırmış, birinci ve ikinci sayfalarda ise konuya yönelik yoğun haberlere yer vermiştir. Haberlerde misafirlere gösterilen kolaylıklar dikkat çekmektedir.

Misafirler için, her an emirlerine hazır bulunan taksiler temin olunduğu gibi, Taksim ile Dolmabahçe arasında gece bire kadar daimi otobüs seferleri ihdas edilmiştir. Dolmabahçe ile gemiler arasında bir telefon hattı kurulmuştur. Misafir gemiciler tramvay ve otobüslerde bedava seyahat etmekte ve tramvaylara ön sahanlıktan binebilmektedirler.

Ayrıca yarın Ankara'ya gidecek olan misafirler için Ankara'da yapılan hazırlıklar, "Ankara yarın sabah gelecek olan sayın misafirlerini sevinçle beklemektedir. Gar ve başlıca caddeler sabah erkenden Türk ve Amerikan bayrakları ile süslenecektir..." ifadeleriyle Ankara'da da İstanbul'dakine benzer bir hazırlığın yapıldığı ifade edilmiştir. İkdam/Son Telgraf gazetesi, "Milli Şef, Bugün Başkan Truman'ın Şahsi Mümessilini Kabul Ediyorlar" , "Misafir Bahriyeliler Bugün Şehri Gezdi" başlıklarıyla haberlerini vermiştir.

6 Nisan tarihli Tanin gazetesinde dikkat çeken unsur ise Missouri ile yapılacak spor müsabakalarının yer almasıdır. "Bugün Missouri zırhlısının beysbolcuları saat 14'te Fenerbahçe stadında kendi aralarında bir gösteriş maçı yapacaklardır. Saat 15'te Missouri ile, Türkiye basketbol şampiyonu Beykoz takımı Kadıköy Halkevinde karşılaşacaktır. Geminin başka bir basketbol takımı da saat 18'de Eminönü Halkevinde Galatasaray ile oynayacaktır..." şeklinde devam eden bir program sunulmuştur. Bu durum Missouri'nin diplomat cenazesi getiren bir gemiden çok daha fazlası bir toplum mühendisliği çabası olduğunu bir kez daha göstermektedir.

6 Nisan'daki Vakit gazetesi de Cumhuriyet gazetesi gibi Missouri'nin ziyaret programında çekilen fotoğrafları bir tam sayfa yayınlamıştır. Asım Us köşesinde Missouri'den "Amerika'dan kalkarak, Atlantik okyanusunu aşarak, Akdeniz sularını ve Boğazları geçerek İstanbul limanına gelen Missouri Zırhlısı bugün artık Birleşmiş Milletler tarafından gönderilmiş bir sulh bekçisinden başka bir şey değildir" diyerek Missouri'ye yeni bir anlam atfetmiştir. Yine Vakit gazetesi "İstanbul dost Amerikan denizcilerini hararetle selamladı" başlıklı haberinde "Sanki tabiat dünkü bayrama iştirak etmiş gibi... Güneş, en tatlı bir bahar günü yaratmış... Yeşil elbiselerini birkaç günden beri giyinmeye başlamış olan Boğaz, dünkü güzel güneşin altında, en büyüleyici manzarasını veriyor." ifadeleriyle Missouri'nin

gelişine tabiatın bile kayıtsız kalamadığını ima etmektedir. Öte yandan Missouri'yi gezen Türkler arasında geminin büyüklüğüne dair *"Bir mahalle kadar"*, *"Sanki çelikten bir ada!"* tarzında yorumlar yapıldığı yazılarda belirtilmiştir.

7 Nisan tarihli Ulus, Akşam, Cumhuriyet, İkdam(Gece Postası), Tanin ve Vakit gazetelerinde Cumhurbaşkanı'nın Ankara'da Amerikalıları kabul edişi, Genel Kurmay Başkanı'nın Amiraller için ziyafet veriş gazetelerde yer almıştır. Aynı gazetelerde Başbakan Şükrü Saraçoğlu'nun Amerika'dan gelen gazetecilere yaptığı konuşmaya uzun uzun yer verilmiştir. Saraçoğlu'nun, *"Türkiye'ye ve bir Türk ölüsüne karşı siz Amerikalılar tarafından gösterilen derin dostluk ve Muhabbet tezahürleri bizi minnettar bırakmıştır"* sözleri dikkat çekmektedir. Ayrıca, *"Üstünde yaşadığımız ihtiyar dünyanın en genç ve en hürmetli çocuğu olan Amerika ve Amerikalılar, ellerinde insanlık, adalet, hürriyet, medeniyet bayrakları olduğu halde Birleşmiş Milletlerden mürekkep büyük bir insanlık dünyası kurmak yolunda sağlam ve metin adımlarla yürümektedirler"* sözleri Amerika'nın Türk basını tarafından işlenen hürriyet ve adalet temsilcisi imajının Türkiye Başbakanı tarafından benimsendiğini ve esasında basının bu söylemin bir taşıyıcısı olduğunu göstermektedir. Yine Ulus, Akşam, Cumhuriyet gazetelerinde yer alan İstanbul Valisi Lütfi Kırdar'ın gazetecilere verdiği demeçte, *"Türk karakteriyle Amerikan karakteri arasında büyük benzerlik vardır. Bu karakterin birinci vasfı açık yani samimi olmaktır. Türkler düşündüğü gibi görünür ve görüldüğü gibi düşünürler. Amerikalıların da milli ahlak vasıfları budur"* sözleri Amerikalılar ile Türkler arasında kurulmaya çalışılan özdeşimi göstermektedir.

Ulus'ta Amerikalı misafirlerin adeta her adımından bahsedilmekte gezdikleri sokaklar bile ayrıntılarıyla tasvir edilmektedir. Sokakların birinde *"memleketinize döndüğünüz zaman burada da sizin gibi düşünen insanlar olduğunu tanıdıklarınıza anlatınız"* diye pankartın bulunduğu söz edilmekte, bu ise Türklerin Amerika ile kurmaya çalıştığı özdeşimi bir kez daha göstermektedir. Akşam'da yer alan,

Misafirlerimiz Amerikan bahriyelileri tramvaylara itişe kakışa binişimize hayretle bakıyor. Onların şerefine ve onların İstanbul'u ziyaretleri hatırası olarak –sanki demirli yerlerden biniyormuşuz gibi- tek tek arka arkaya dizilerek tramvaylara binmeyi, gişelerden yine o suretle bilet almayı adet edinirsek, 'Dünyanın her şehrinde tatbik edilen bir intizamı şu İstanbullular bunca medeniyetlerin varisleri oldukları halde öğrenememişler!' dedirtmez, mahcup düşmeyiz. Unutmamalı ki Missouri dolusu Amerikalı, memleketlerine dönünce Yeni Dünyanın her tarafına yayılıp İstanbul hatıralarını anlatacak, bizi tanıtacaklar.

şeklindeki paragraf ilgi çekicidir. Gazete, tramvay durağında sıraya girme, düzenli bir şekilde tramvaya binmeyi Amerikalıların gözüne girmek için istemekte, Amerikalıların bütün dünyaya Türklerden bahsedeceklerini düşünerek hallerinden utanç duymaktadır. Hakkı Süha Gezgin 7 Nisan'da Vakit'teki köşesinde önceki gece minarelerin ışıklarının yakılmadığından yakınmaktadır:

Yalnız bilmem niçin minarelerin kandilleri yakılmadı. Hâlbuki utkumuzun en güzel, en alımlı süslerinden biri de boşlukta ürperen bu altın kemerlerdir. Hatta gönül ister ki ta alemde başlayarak, (külaha), (petek), (şerefe) ve (beden)e kadar minarelerin bütün çizgileri ampul dizileriyle donansın. Bunlara ne dilber renkler verilebilir! Kubbelerin hudutları da aynı şekilde renk renk ışıklarla bezense, İstanbul, bir masal ülkesi bir harikalar diyarı olur. Akla mı gelmedi? Masraftan da çekinildi? Bilmiyorum. Fakat şuna inanın ki bunu yapmamakla çok şey kaybettik.

Ayrıca Gezgin misafirlerden *"Genç ve sevimli misafirlerimizi yollarımızda, vitrinler önünde doya doya seyrettik. Benim onlarda gördüğüm en manalı taraf neşeydi. Hemen hepsinin içlerinden güneşler doğacak hissini veren saydam ve pembe tenleri var. Saçlarında da yine o güneşlerin uzak ışıklarından gelme bir parlaklık seziliyor"* diye adeta bir masal kahramanından bahsediyor gibi anlatarak onlara ne denli hayranlık duyduğunu gözler önüne sermektedir.

İncelenen gazetelerde 8 Nisan'da Amerikalı "misafirler" ile ilgili haberler önceki günlere göre daha azdır. Ankara'yı ziyaret eden ABD'lilerin İstanbul'a dönüşü ve yarın da ülkeden ayrılacakları haberlerine yer verilmiştir. 9 Nisan'da ise gazeteler Missouri'nin ve ona eşlik eden iki geminin bugün ülkeden ayrılacağını ve 10 Türk gemisinin de Yeşilköy açıklarına kadar onu uğurlayacağını, halktan da isteyen herkesin bu gemilere binerek Missouri'ye veda edebileceğini yazmış, ayrıca Türkiye'ye gelen asker ve sporcuların memnuniyetlerini konu edinmiştir. Gemilere 3 Hereke Halısı ve 3 gümüş plak hediye edildiği gazetelerde belirtilmiştir. Ulus gazetesinin "*Değerli misafirlerimiz Türkiye'den derin dostluk duygularıyla ayrılıyorlar*" başlığı öne çıkmış, Cumhuriyet ise "*Amerikalı misafirler bu sabah gidiyorlar*", Tanin gazetesi, "*Misafirlerimiz bu sabah hareket ediyorlar*" diye vedayı duyurmuştur. Akşam gazetesindeki köşe yazısında Cemal Refik,

Missouri'ye ayak basar basmaz insan samimi bir dostluk havası içine dalıyor. En yakın dostların toplandığı büyük bir salonda, daha doğrusu büyük bir şehirdeyiz. Mert edalı Amerikan denizcileri arasında dolaşmak ne büyük bahtiyarlık. Hepsinin yüzünden neşe saçılıyor, göz bebeklerinde coşkun dostluk kıvılcımları pırıldıyor. Dillerini anlamıyorum, dilimden anlamıyorlar; fakat göz göze bakışlarımızla, karşılıklı tebessümlerimizle o kadar mükemmel anlaşıyoruz ki, gönüllerimizden coşan duyguları birbirimize anlatmak için dile hattâ işarete bile lüzum kalmıyor, samimi bir bakışma elveriyor.

şeklinde romantik bir anlatımla Amerikalılara duyduğu hayranlığı, Amerikalılarla iletişim kurmanın ne kadar da kolay olduğunu ve iki milletin adeta birbirini tamamlayan özelliklere sahip olduğu yazısında uzun uzun anlatarak, Amerikan hayranlığını toplumsal bir meşruiyete dayandırmaya çalışmıştır.

9 Nisan gazetelerinde öne çıkan bir diğer unsur ise Truman'ın temsilcisinin "*Truman İnönü'den ve Türk milletinden daha sıkı bir dostluk bekliyor*" söylemidir. İdam/Gece Postası'nda Nizamettin Nazif bu söyleme, "*Korkunç bir intizar bu! Evet korkunç... Çünkü yapamayacağımız tek iş budur. Biz bundan daha sıkı dost olamayız ki...*" diye cevap verip ekliyor, "*Son dünya felâketi, dostluğumuza birdenbire büyük bir kudret aşıladı. Birleşik Amerika'yı öylesine sevdik ki Türk milleti hiçbir devirde bir başka insan toplantısına bu derece ılık bir bağlılık duymamıştır diyebilirim.*" Bu sözler o dönemde büyük bir tutkuya dönüşen Türk-Amerikan aşkını açık bir şekilde gözler önüne sermektedir.

Vakit gazetesi ise 9 Nisan'da "*Farewell, dear friends! And take our deft regards to America. Güle güle aziz dostlarımız! Amerika'ya candan selâmlarımızı götürün.*" şeklinde hem İngilizce hem de Türkçe bir manşetle okuyucuya sunulmuştur. H. Sağnak ise "*Sayın misafirlerimiz Amerikan deniz kuvvetlerini uğurlarken...*" başlıklı köşe yazısında "*...dış âleme bilhassa Amerika'ya karşı kendimizi tanıtmak zorunda olduğumuz bu devrede Amerikan deniz kuvvetlerinin memleketimizi ziyaret vesilesi bularak bu fırsatı bizlere kazandırmaları; milletimiz ve memleketimiz hesabına kazanılmış çok büyük bir fırsattır.*" yazmıştır. Missouri'nin ikinci komutanının Türkler hakkındaki övgü dolu sözlerini işaret ederek, "*Hakkımızdaki kökleşmiş, eski ve yanlış zihniyetleri silmek ve baklamızda yapılan menfi propagandaların ne kadar asılsız olduğunu aşılama için kendimizi Amerika'ya tanıtmak ihtiyacında olduğumuz bir zamanda, hakkımızda bu suretle sitayişle bahsedilmesi milletimiz ve memleketimiz için bir iftihar ve kazançtır.*" ifadelerini kullanmaktadır. Görülüyor ki Türkiye'de o dönemde bir kendini tanıtmak, eskiden sıyrılıp yenileşmeye başladığını ispat etme ve özellikle Amerika tarafından bir beğenilme arzusu bulunmaktadır.

10 Nisan tarihli gazetelerde ise misafir denizcilerin gidişinden hüznle bahsediliyor ve misafirlerin Türkiye ziyaretinden duydukları memnuniyetler aktarılıyordu. Ayrıca iki Türk gencinin de Missouri ile Amerika'ya eğitim almaya gittiği ifade ediliyordu. Ulus gazetesi, gemileri uğurlarken Türk halkının sevgi gösterisinden bahsederken, "*Bu sevgi gösterilerine Missouri'den alkışlar ve mendil*

sallamalarıyla daha sonra da Amerikalıların ancak en iyi dostları için söyledikleri 'Forhe's a jolly good fellow' marşıyla mukabele ediliyordu." diyordu. Neyseki Türkiye misafirperverliği ve Amerika'ya duyduğu büyük sevgi ile Amerika'nın en iyi dostu olabildiği. Yine Ulus gazetesi, "Misafir gemilerin İstanbul'dan hareketinden önce Dolmabahçe rıhtımından ayrılan son Amerikan subayının sözleri şu oldu: 'Siz, insanları kalplerinden kazanmak sırrını biliyorsunuz. Kendi yakınları bile insana bu kadar candan bir dostluk gösteremez.'" ifadelerine yer vererek Amerika Türkiye dostluğuna vurgu yapıyordu.

Akşam gazetesindeki köşesinde Refik Halid Karay ise misafirleri güzel havada ağırlama imkanı sunduğu için İstanbul havasına teşekkür ediyordu:

Amerikalılara misafirserverliğin her çeşidini göstermek mümkündür; nitekim elden gelen, gönülden kopan yapıldı. Fakat havaya hükmedemezdik. Hava açık, güneşli, durgun olmadıkça da ne yapsak kıymetini en aşağı yan yarıya kaybederdi. ...Onun içindir ki bize, biz bize iken daima azizlik eden ve sabahı öğlesine, ikindisi akşamına uymaz kararsızlıklar ile epeyce zahmet çektiren İstanbul havasına karşı şu son lütfünden, insafa gelişinden dolayı teşekkür etmek lüzumunu duymaktayım. Ziyaretin devamı müddetince korktuğum huysuzluğundan bizi esirgedi.

Akşam gazetesi de Türk Amerikan dostluğuna vurgu yaparak Amerikalı gazetecilerin Türkiye hakkındaki intibalarını aktarıyordu, "Bir gazeteci diyor ki: Gözüme bilhassa şu 3 şey çarptı: 1- Dostluk, 2- Aklın almayacağı kadar medenî ilerleme, 3- içi temiz ve vicdanlı insanlarla dolu bir memleket."

Cumhuriyet gazetesinde Metin Toker, gemilerin uğurlanmasıyla ilgili, "Beylerbeyi'nden Üsküdar'a, Beşiktaş'tan Sarayburnu'na kadar bütün sahiller kadın, erkek, çoluk çocukla dolu. Bu, yalnız bir devletin diğer bir devlete karşı gösterdiği dostluk değil, bütün bir milletin diğer bir millete karşı duyduğu kardeşçe hislerin en samimi en canlı tezahürüdür." diyerek dostluk ve kardeşlik vurgusu yapıyordu. "Bugün İstanbul halkı için başlıca iş dört günden beri başımızın değil, kalbimizin üstünde taşıdığımız misafirlerimizi aynı konukseverlikle uğurlamaktır. Bu kadar muazzam kalabalığa işini, gücünü bıraktıran tek eser işte budur." diyen Toker, "...İki kardeş milletin, yeryüzündeki ebedi barışı kurtarmaktan başka gayesi olmayan donanmalarına mensup gemiler, bir gelin alayı halinde Marmara'nın berrak suları üzerinde yavaş yavaş uzaklaşıyorlar. Yolunuz açık olsun dostlarımız." diyerek Amerika halkıyla dostluğun da ötesinde yaptığı kardeşlik vurgusunu pekiştirmiştir. Tanin gazetesi 10 Nisan'da "Amerikalı misafirlerimiz dün tezahüratla uğurlandılar" diye manşet atarken, Vakit, "İstanbul misafirlerini dün uğurladı" başlığıyla Missouri'nin yurttan ayrılışını haberleştirmiştir.

Sonuç

Soğuk Savaş dönemi dünyada yeni kutupların oluştuğu ve yeni ittifak arayışlarının ortaya çıktığı, Türkiye'nin de bu ayrışmalara kayıtsız kalamadığı bir dönem olmuştur. Bu arayışların bir neticesi olarak ülkelerin politik ve stratejik pozisyon alışlarında belirgin değişimler ve dönüşümler kaçınılmaz olmuştur. Bu gelişmeler ışığında Türkiye de dış politika ve siyasi pozisyon alışında benimsemiş olduğu paradigmayı revize etme hatta bütüncül bir şekilde dönüştürme sürecine girişmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nda benimsemiş olduğu tarafsızlık politikasından bir anda vazgeçen Türkiye, batı bloğunda yer almak için gerekli girişimleri başlatmakta bir an bile tereddüt etmemiştir. Savaş yıllarında, ekonomisi iyice zayıflamış, salgın hastalıklarla mücadelede güçsüz kalmış, halka yeni vergiler ve yaptırımlar uygulayarak ayakta kalmaya çalışmış olan Türkiye, bu manzaradan kurtulmak için liberal ekonomik yapısı ve gelişmiş teknolojisiyle kendisini cezbeden Amerika'dan yana tercihini kullanmıştır. Tüm bunlara ek olarak dış politikada Sovyetlerin boğazlar ve doğuda hak iddia etmesi ve Türkiye'ye karşı bir tehdit unsuru oluşturması da Türkiye'yi ekonomik ve siyasi alanda Amerika

gibi güçlü bir devletle ittifak arayışına itmiştir.

Özellikle uluslararası arenada yalnız kalmak istemeyen ve kendini güçlü bir devletin yanında konumlandırmak isteyen Türkiye'ye Sovyet tehdidine karşı Amerika Birleşik Devletleri destek olmuş, bu anlamda Türkiye'nin yanında olduğunu belirtmiş ve böylece Amerika Türkiye dostluğu filizlenmeye başlamıştır. Bu dostluğun başlamasının en önemli sembollerinden birisi de ABD'nin en güçlü savaş gemilerinden olan Missouri Zırhlısı'nı Türkiye'ye göndermesi olmuştur. Gemi resmi olarak hayatını kaybeden Türk büyükelçisi Münir Ertegün'ün cenazesini getirmek amacıyla yola çıksa da Amerika bu noktada dünyadaki yerini ve konumunu ispat etmek, özellikle Sovyetler Birliği'ne bir güç gösterisinde bulunmak amacıyla sahneye çıkmıştır. Geminin gelişi Türkiye'de büyük yankı uyandırmış, toplumsal yaşamda çeşitli etkilere ve beklentilere sebep olmuştur. Bir dönemin tarihini anlamlandırmak ve o dönemdeki olaylara ışık tutmak için o dönemin basınına ayna tutmak düsturundan hareketle Missouri Zırhlısı'nın gelişini basın üzerinden incelemek de önemli ve farklı tanıklıkları ortaya koymuştur. Siyasal iktidarın Amerika ile ilişkilerdeki yakınlaşmayı meşrulaştırmak adına Missouri'nin gelişine yüklemek istediği anlam, basın aracılığıyla toplumsal hafızaya kazınmak istenmiştir. Bu süreçte basın çok etkin bir şekilde çalışarak, hükümetin ABD ile yakınlaşma politikasını desteklemiş, hükümetin adımlarının meşrulaşması için gazete sütunlarını bir araç olarak kullanmıştır. Gazete sayfalarında Missouri henüz gelmeden önce başlayan ve gidene kadar coşkuyla devam eden olumlu haberlerin, toplumsal algıyı şekillendirmede ne derece ciddi bir rol üstlendiği, halkın Missouri'ye gösterdiği coşkulu karşılama ve uğurlama törenlerinden anlaşılmaktadır.

Bu noktada siyasilerin söylemleri ve bakış açıları, Amerika'ya duyulan sevgi ve hayranlık gazete sayfalarında sütun sütun işlenmiş ve hükümetin Amerika ile yakınlaşma politikası gazeteler aracılığıyla açık bir şekilde meşrulaştırılmıştır. Çalışmada incelenen gazetelerin hepsinde Amerika-Türkiye dostluğu ön plana çıkarılırken, gazetecilerin Amerika'ya karşı besledikleri platonik aşkın boyutları da belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Öyle ki Amerika için bir Türkün cenazesini getirme büyüklüğünde bulunacak kadar büyük ve yüce gönüllü olduklarına dair söylemler gazete köşelerinde kendilerine yer bulabilmiştir. Çoğunlukla Amerikan-Türk benzerlikleri kurulmaya çalışılarak toplumsal hafızada Amerikan sempatisi inşa edilmeye çalışılırken, örtük olarak da Amerikan hayranı bir Türk profili yazı ve haberlerde resmedilmiştir. Bu süreçte basının meşrulaştırmakla görevlendirildiği bir ziyareti nasıl meşrulaştıracağına ilişkin belirli bir standart ve yöntem oluşturmadan süreci aktarmaya çalıştığı da açıkça görülmektedir. Gazetecilik pratiklerinin çok ötesine geçilerek, propaganda mahiyetli haberlerin birçok gazetenin sayfalarını doldurduğu yukarıdaki örneklerle bakarak açıkça söylenebilir. Bu bağlamda basın tarafından bazen histeri düzeyinde platonik bir aşkın tarifi şeklinde dile getirilen ziyaret, bazen de stratejik bir ilişkinin nüvesi olarak temsil edilmiştir. Bu konuda Falih Rıfkı Atay'ın köşe yazısında Amerikan bayrağındaki yıldızlarda Türkiye'nin kendi talih yıldızını gördüğünü ileri sürmesi, basının Amerikancı bir dünya algısını içselleştirmenin mutluluğuyla bu tip yazıları usta kalemlere yazdırdığını kanıtlamaktadır. Ayrıca Türk halkının gemiyi heyecanla ve coşkuyla beklediği, Amerika'nın sembolize edilmesinde insanlık, hürriyet, eşitlik, kardeşlik gibi olumlu figürlerin ısrarla gazete sayfalarında ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Bütün bu detaylar sonucunda Türkiye'nin soğuk savaş döneminde Amerika ile yakınlaşarak uygulamaya koyduğu paradigma değişiminin, yazılı basın tarafından içselleştirildiği ve meşru bir eksende topluma sunulduğu görülmektedir. Türk basınının Amerika ile ilişkileri meşrulaştırma sürecinde tercih etmiş olduğu Amerika'nın üstünlüğü vurgusu, kısa zaman içinde psikolojik bir geri kalmışlığı içselleştiren Türkiye profiline dönüşmüştür. Bu süreçte Amerika imajının üretilmesinde basın tarafından ısrarla kullanılan metaforlar, platonik bir aşkı sembolize eden anlatılarla da desteklenerek kontrolsüz bir hayranlığa yerini bırakmıştır.

Kaynakça

- Akalın, C. (2003). Missouri'nin Ziyaretinin Tarihsel Anlamı. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, (3).
- Akandere, O. (1998). *Milli Şef Dönemi: Çok-Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler 1938-1945*. İstanbul: İz Yayıncılık
- Akarçay, P. ve Ak, G (2018). 1940'ların Türkiye'sinde Amerikan Emperyalizmi Ve 'Hami Arayışı' Âdeti İlişkisi. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi Journal Of Modern Turkish History Studies XVIII/36* (2018-Bahar/Spring), ss.265-293
- Akbulut, Y. (2012). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, A. Şimşek (Ed). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını
- Aktar, A. (2001). *Varlık Vergisi ve 'Türkleştirme' Politikaları*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Aksu, Z. (2019). İnsani Müdahalelerde Medyanın Rolü: Libya ve Bahreyn Karşılaştırması. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16
- Alan, A.E. "Propaganda Aracı Olarak Ganbot Diplomasisi" G. Ülger (Ed.), *Propaganda Algı, İdeoloji ve Toplum İnşasına Dair İncelemeler* (83-98), Beta Yayınları, İstanbul 2015.
- Arcayürek, C. (1987). *Şeytan Üçgeninde Türkiye*. İstanbul : BilgiYayınları
- Bakar, B . (2016). İstanbul'da Ekmek Karnesi Uygulaması, Karne ve Ekmek Suistimalleri (1942-1946). *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 12 (24), 1-60. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuydta/issue/17081/178758>
- Berkes, Niyazi. (1997). *Unutulan Yıllar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Boratav, K. (2006). *Türkiye'de Devletçilik*. Ankara: İmge Kitabevi
- Bulut, S (2008). Sovyet Tehdidine Karşı Güvenlik Arayışları: I. ve II. Menderes Hükümetlerinin (1950-1954) NATO Üyeliği ve Balkan Politikası, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* 41, Mayıs 2008, s. 35-61
- Bülbül, İ . (2012). İkinci Dünya Savaşının Türkiye'de Sosyal Hayata Olumsuz Yansımaları. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 0 (9), 1-51. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuydta/issue/947/10679>
- Çalışkan, S. (2020). 12 Eylül Darbesi'nde Televizyon Yayınlarında Propaganda Faaliyetleri Üzerine İnceleme. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 10 (1), 85-116 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/e-kiad/issue/55208/681337>
- Çaplı, B. (2016). Haberde Tarafsızlık Algısı. Y. İnceoğlu ve S. Çoban (Der.) *Haber Okumaları*. (s.65-79) içinde İstanbul : İletişim Yayınları
- Duman, M. (2019). Türkiye'nin ABD'de Gerçekleştirdiği Kamu Diplomasisi Üzerine Erken Bir Değerlendirme: Memleketimizi Tanıtmak Meselesi (1948). *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (AKİL) Aralık (32), s. 379-397
- Erdoğan, İ. (2014). *Medya Teori ve Araştırmaları*. Ankara : Erk Yayınları
- Ertem, B. (2013). İkinci Dünya Savaşı Sırasında Türkiye-Sovyetler Birliği İlişkileri ve Türkiye'nin Amerika Birleşik Devletleri İle Yakınlaşmasına Etkileri, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/7 Summer 2013, p. 157-183, Ankara-Turkey
- Gevgilili, A. (1987). *Yükseliş ve Düşüş*. İstanbul: Bağlam Yayınları
- Gültekin, M. (2017). *Türkiye-ABD İlişkilerinin Psikolojisi*. İstanbul: Pınar Yayınları
- Güngör, N. (2011). İletişim / Kuramlar ve Yaklaşımlar. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gürbüz, M. (2010). Türk-Amerikan İlişkilerinde İttifak Sürecinin Başlaması. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*,

10(19), 139-170. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/susead/issue/28416/302509>

Herman, E.S. ve Chomsky, N, (2012). *Kitle Medyasının Ekonomi Politikası Rızanın İmalatı*, E. Abadoğlu (Çev.). İstanbul: Bgst Yayınları.

İşler, E. ve Analı, S. (2015). Kore Savaşı'na Katılma Sürecinde Basın Yoluyla Halkın Onayını Arttırmak. *Erciyes İletişim Dergisi*, 4 (2) , DOI: 10.17680/akademia.89437

Karpat, K. H. (2010). *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul: Timaş Yayınları

Kavoğlu, S. (2020). Meşrulaştırma Aracı Olarak Medya: Rusya'nın Kırım'ı İlhakı Üzerine Bir İnceleme. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2020 (50) , 97-116 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/ikad/issue/56157/748362>

Kıncal, R. ve vd., (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Nobel yayınları.

Koçak, C. (2007). *Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945) Cilt 2*. İstanbul: İletişim Yayınları

Koçak, C. (2019). *Geçmişiniz İtinayla Temizlenir*. İstanbul: İletişim Yayınları

Metinsoy, M. (2020). İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye Gündelik Yaşamda Devlet ve Toplum. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Sever, A. (1997). *Soğuk Savaş Kuşatmasında Türkiye, Batı ve Ortadoğu, 1945-1958*. İstanbul: Boyut Kitapları

Oran, B. (2009). *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt 1:1919-1980*. İstanbul: İletişim Yayınları

Özkan, S. (2017). Gerbner'in Kültürel Göstergeler Kuramı Bağlamında Televizyon Haber İçeriklerine İlişkin Bir Araştırma, *Abant Kültürel Çalışmalar Dergisi (AKAR)*. 2 (4). 129-141

Yetkin, Ç. (1983). *Türkiye'de Tek Parti Yönetimi*. Altın Kitaplar Yayınevi.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* Ankara: Seçkin Yayıncılık

Extended Abstract

Purpose of Research

For the study aimed to show the reflections of Missouri battleship's visit to Turkey in Turkish press, the newspapers Akşam, Cumhuriyet, **İkdam**, Tanin, Ulus and Vakit were selected as samples from the press of the period.

Research Questions

In this research, the following research questions were tried to be answered.

- Has the Turkish press attached strategic importance to the visit of the Missouri Battleship?
- Did the Turkish press make sense of the Missouri Battleship's visit to Turkey as a symbol of US-Turkey friendship?
- Did the Turkish press follow an impartial publication policy in the formation of public perception during the Missouri Battleship's visit to Turkey?
- Has the visit of the Missouri Battleship been conveyed by the Turkish press on a ground that legitimizes Turkey-U.S. relations?
- Has the Turkish press contributed to the legitimacy of the political power's rhetoric about America in this process?

Literature Review

Within the scope of this study, a wide literature review has been made. Most of the academic literature on this topic has been created around political science or international relations. For this reason, the study has supported the literature it has revealed, with scans from the press field, and has also provided an original literature. The visit of Missouri to Turkey has formed the first structural steps of Turkey-USA relations such as Marshall and Truman aid, military Convenience Agreements. Although the expressed reason of this visit was to bring the funeral of Turkish ambassador Munir Erteğün to İstanbul, USA wanted to show its alliance with Turkey to Soviet Russia because of the cold war strategy. Missouri's visit intended as a diplomatic show to Turkey should be accepted as an indicator for the fundamental change in Turkey's foreign policy. Therefore, it can be said that there are multiple meanings of Missouri's visit to Turkey and it has a great importance in this respect. The print media, which cannot be indifferent to such an important visit, did not hesitate to make every effort to shape the Turkish public opinion in a positive perception axis while reporting this visit.

Methodology

Analysed newspapers were taken from the period from 5 to 10 April 1946 for the realization visit of Missouri to Turkey. Descriptive analysis, one of the qualitative research approaches, was used in the analysis of newspapers.

Results and Conclusion

After the analysis Turkish press preferred to form a positive perception about the visit of Missouri to Turkey and it was also founded as a serious effort to shape the framework of this positive perception. The parallelism in the way the political power makes sense of Missouri and the meaning that the newspapers attribute to Missouri is striking. During this period, the press worked very effectively to legitimize the steps of the political power that adopted the policy of rapprochement with the United States of America. In this sense, positive, excited and impatient anticipation news for Missouri started to appear in newspapers before Missouri departed, and Missouri was made a great concern in social memory. The success of these news in shaping social perception can be understood from the enthusiasm and loving welcome and farewell ceremonies shown by the people to Missouri, and this is again learned from the newspaper pages. While the press included Missouri in their news and columns, they did not forget to support them with photographs. The newspapers featured full-page photographs of Missouri, even its technical parts were photographed one by one.

In the newspapers it is stated that America is the representative of concepts such as freedom, democracy, and equality; the transfer of development, progress and civilization from America could be presented as the last chance of Turkey. American sympathy in the analysed newspapers is so prominent that it was tried that the people of the United States and Turkey have so many similarities and America was reflected as a goal Turkey wants to achieve; an ideal Turkey wants to be. The beauty of the physical properties of the soldiers who came to Turkey were transferred in an extraordinary way in the newspapers. From the news and articles focused on American sympathy to be created in the public opinion, the American admiration established in the press was clearly seen. The press did not feel the need to file this admiration in any way and did not hesitate to publish broadcasts in propaganda. The American emphasis on the rule of the Turkish press that is preferred in this process, Turkey has brought with it the same time to internalize the psychological backwardness. The American emphasis on the rule of the Turkish press that is preferred in this process has brought with it also the psychological backwardness of Turkey to internalize.